

Kodeks diagnozy psychologicznej

II część Kodeksu etycznego psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

Beata Wójtowicz*

Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Oddział Krakowski

Koło Psychologów Diagnostów

0009–0005–1060–5331

STRESZCZENIE

Celem publikacji jest zaprezentowanie treści Kodeksu diagnozy psychologicznej opracowanego przez zespół specjalistów 1 października 2020 roku. Dokument jest II częścią Kodeksu etycznego psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w jego trójstopniowej strukturze obowiązującej od 2018 roku. Zespół składający się z osób reprezentujących różne obszary działalności psychologicznej opracował szczegółowe przepisy etyczne w diagnozie, które poddano konsultacji w środowisku. Uwzględniono zgłoszone uwagi i zmodyfikowano opracowane zasady. Dokument przekazany do Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 27 października 2020 roku został zatwierdzony przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Delegatów Towarzystwa.

Zasady etyczne w diagnozowaniu ujęte w 21 artykułach obowiązują z Kodeksem etycznym psychologa (PTP, 2018) oraz „Standardami diagnozy psychologicznej” (PTP, 2020), tworząc razem trójstopniową strukturą kodeksu w obszarze diagnozy psychologicznej. Ma on swoje zastosowanie przede wszystkim w diagnozie o charakterze opiniodawczym. Może być też stosowany w diagnozie klinicznej w trakcie procesu terapeutycznego, jednak z uwzględnieniem specyfiki tej formy oddziaływania.

Polskie Towarzystwo Psychologiczne ma trójstopniowy model regulacji etycznych w obszarze diagnozy psychologicznej. Stanowi on duże wsparcie dla diagnozujących psychologów. Szczególnie dla tych, którzy wydają opinie i ekspertyzy pociągające za sobą konsekwencje prawne w obszarze ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji czy w postępowaniu sądowym. Niniejszy tekst stanowi oficjalny dokument Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i może być podstawą refleksji praktyków oraz wykładawców etyki zawodowej nad dylematami diagnozy i opiniowania psychologicznego.

Słowa kluczowe: diagnoza psychologiczna, etyka zawodu psychologa, kodeks etyczny

---

* Adres do korespondencji: Beata Wójtowicz, e-mail: beata.wojtowicz@ptp.krakow.pl.

WPROWADZENIE

Szczegółowe przepisy etyczne dotyczące diagnozy psychologicznej II części Kodeksu etycznego psychologa PTP zostały przygotowane przez ogólnopolski zespół psychologów¹ zajmujących się diagnozowaniem w praktyce zawodowej oraz w obszarze naukowo-badawczym. Kodeks diagnostyczny należy do drugiego poziomu regulacji etycznych. Łączy nadrzędne zasady zawarte w Kodeksie etycznym psychologa (PTP, 2018) ze „Standardami diagnozy psychologicznej” (PTP, 2020)². Tym samym stanowi pomost pomiędzy Metakodeksem a standardami, tworząc trójstopniową strukturę regulacji etycznych w obszarze diagnozy psychologicznej. Wszystkie trzy dokumenty wzajemnie się uzupełniają. Mają zastosowanie szczególnie, gdy konieczne jest wydanie orzeczeń, opinii czy wiążących ekspertyz ze skutkami prawnymi (w ochronie zdrowia, w zakresie polityki społecznej, na potrzeby oświaty i postępowania sądowego). Mogą być pomocne w diagnozie klinicznej w trakcie procesu leczenia, z uwzględnieniem specyfiki tej formy diagnozowania. Trójstopniowy system regulacji etycznych w obszarze diagnozy psychologicznej jest źródłem wskazówek do prowadzenia procesu diagnostycznego w taki sposób, aby można było zadbać o wysoką jakość świadczonych usług.

Trójstopniowa struktura regulacji etycznych wprowadzona w Polskim Towarzystwie Psychologicznym 30 listopada 2018 roku zakłada:

- Poziom I to Kodeks etyczny psychologa (PTP, 2018), który pod względem formalnym stanowi analogię do zapisów Metakodeksu (Meta-code) Europejskiej Federacji Towarzystw Psychologicznych (European Federation of Psychologists Associations, EFPA). Jest kodeksem nadrzędnym wobec pozostałych regulacji etycznych. Został przygotowany przez zespół³ działający przy Oddziale Krakowskim PTP i przyjęty w Polskim Towarzystwie Psychologicznym 2 grudnia 2018 roku. Obowiązujący przez 47 lat „Kodeks etyczno-zawodowy psychologa”⁴ został uchylony.
- Poziom II to kodeksy szczegółowe odwołujące się do specyficznych oddziaływań psychologa (takich jak diagnoza, badania naukowe, terapia i inne).
- Poziom III to standardy w szczegółowych obszarach oddziaływań psychologicznych będące praktycznymi wskazówkami stosowania regulacji etycznych z poziomu I i poziomu II. W wielu obszarach działalności psychologów standardy są tworzone i funkcjonują w praktyce.

W 2020 roku zakończono prace nad Kodeksem diagnozy psychologicznej, który udostępniono do ogólnopolskich konsultacji wśród psychologów. Opinie

---

¹ W składzie: Bogusława Bober-Plonka, Maja Filipiak, Władysław Jacek Paluchowski, Beata Pepkowska, Natalia Protoklitow-Lach, Anna Słysz, Adam Tarnowski, Ewa Wach, Beata Wójtowicz (kierowała pracami zespołu).

² 9 grudnia 2020 r. „Standardy diagnozy psychologicznej” Ogólnopolskiej Sekcji Diagnozy Psychologicznej PTP (2018) zostały zatwierdzone przez Zarząd Główny PTP jako obowiązujące w Towarzystwie.

³ W składzie: Anna Bogatyńska-Kucharska, Katarzyna Sikora, Małgorzata Steć, Marcin Szafranski.

⁴ Opracowany w 1971 r. był dwukrotnie nowelizowany w 1988 i w 1991 r.

środowiska zostały uwzględnione i ostatecznie przyjęto 21 artykułów. Dokument przekazano do Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 27 października 2020 roku, który ostatecznie został zatwierdzony przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Delegatów Towarzystwa.

Kodeks diagnozy psychologicznej jest rozpowszechniany w środowisku praktyków, naukowców i studentów psychologii. Prezentowany jest w różnych kontekstach diagnozowania w trakcie ogólnopolskich konferencji i w czasie lokalnych szkoleń w ramach działalności Koła Psychologów Diagnostów przy Oddziale Krakowskim Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Niniejszy tekst stanowi oficjalny dokument Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Może być drogowskazem w rozwiązywaniu problemów etycznych w codziennej praktyce diagnostycznej.

KODEKS DIAGNOZY PSYCHOLOGICZNEJ –

II CZĘŚĆ KODEKSU ETYCZNEGO PSYCHOLOGA POLSKIEGO TOWARZYSTWA PSYCHOLOGICZNEGO

Artykuł 1

Diagnoza psychologiczna jest procesem, w którym psycholog na podstawie różnych wiarygodnych źródeł gromadzi i przetwarza informacje o osobie biorącej udział w badaniu diagnostycznym w celu wyjaśnienia jej funkcjonowania. Wyjaśnienie to nie może mieć charakteru wartościującego i etykietującego (stygmatyzującego). Psycholog zachowuje niezależność w wydawanych wyjaśnieniach, jednocześnie szanując prawa osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym (w aspekcie pozytywnym i negatywnym).

Artykuł 2

Psycholog w trakcie procesu diagnozowania dba o zachowanie obiektywizmu, unika kierowania się uprzedzeniami, zawsze uwzględnia kontekst kulturowy i środowiskowy oraz prawo osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym do autonomicznych sądów i postaw.

Artykuł 3

Psycholog podejmuje się wykonania diagnozy wyłącznie wtedy, gdy dysponuje wystarczającymi kompetencjami do rozstrzygnięcia badanego problemu, w tym nabytymi w specjalistycznych szkoleniach oraz w praktyce diagnostycznej w danym obszarze. Psycholog powinien posiadać wiedzę i umiejętności, zwłaszcza w obszarze wiedzy na temat procedur diagnostycznych oraz teorii psychologicznych stosowanych w wyjaśnianiu funkcjonowania ludzi w danym obszarze.

Artykuł 4

Psycholog realizuje proces badania diagnostycznego zgodnie z wypracowanymi przez środowisko zawodowe i obowiązującymi standardami w danym obszarze diagnozy psychologicznej, w tym standardami stosowania używanych przez siebie procedur i metod.

Artykuł 5

Psycholog zachowuje bezstronność w trakcie procesu diagnozowania, dlatego stara się unikać mieszania ról. Nie podejmuje się diagnozy wtedy, gdy występowała wcześniej w innej roli profesjonalnej i/lub pozaprofesjonalnej wobec osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym mogłoby stwarzać sytuację konfliktu zobowiązań lub konfliktu interesów.

Artykuł 6

Psycholog realizuje procedury diagnostyczne z poszanowaniem dobra osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym kierując się uczciwością, szacunkiem dla jej praw i godności. Psycholog stara się dążyć do tego, aby ewentualny dyskomfort związany z uczestnictwem w procesie diagnozowania nie pozostawił negatywnych konsekwencji u osoby diagnozowanej.

Artykuł 7

Proces diagnozowania może w pewnym zakresie naruszać dobra i prawa osobiste osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym, dlatego psycholog dąży do zminimalizowania stopnia ich naruszenia. Granica naruszenia dóbr i praw osoby diagnozowanej określona jest przez cel diagnozy oraz kontrakt diagnostyczny. Szczegółowość zbieranych informacji podczas diagnozy ogranicza się do uzyskania informacji niezbędnych, zgodnie z celem oraz z zawartym kontraktem diagnostycznym.

Artykuł 8

Psycholog realizuje proces diagnozowania wyłącznie po uzyskaniu świadomej i opartej na wiedzy o tym procesie zgody osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym, którą może ona uchylić w dowolnym momencie procesu diagnozowania. Kiedy badanie diagnostyczne realizowane jest na zlecenie osób lub instytucji, psycholog powinien poinformować osobę diagnozowaną, że diagnoza będzie przekazana zleceniodawcy. Psycholog nie podejmuje się prowadzenia diagnozy lub realizuje ją tylko za zgodą opiekuna prawnego, gdy stan lub status prawny osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym nie pozwala na wyrażenie świadomej zgody.

Artykuł 9

Przekazana osobie biorącej udział w badaniu diagnostycznym wiedza o celu, narzędziach i procedurach diagnostycznych oraz przebiegu procesu diagnozowania powinna być dostosowana do jej możliwości poznawczych. Psycholog upewnia się, że przekazywane przez niego informacje dotyczące celu i charakteru świadczonych usług są zrozumiałe dla osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym. Psycholog szczególnie dba w tym zakresie o respektowanie praw dzieci i osób o ograniczonej zdolności do podejmowania autonomicznych decyzji.

Artykuł 10

W sytuacji badania diagnostycznego dzieci i osób o ograniczonej zdolności do podejmowania autonomicznych decyzji odbiorcą diagnozy jest także opiekun

prawny. Psycholog również z nim uzgadnia cele diagnozy oraz zawiera kontrakt diagnostyczny, pamiętając o podmiotowym traktowaniu osoby diagnozowanej.

Artykuł 11

Psycholog bierze pod uwagę możliwość zaistnienia innych czynników (np. medycznych), które mogły spowodować występujące objawy u osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym i informuje osobę uczestniczącą w badaniu diagnostycznym i/lub osobę albo instytucję zlecającą badanie o konieczności konsultacji z innym specjalistą. Psycholog przy formułowaniu wniosków bierze pod uwagę uzyskane w ten sposób informacje.

Artykuł 12

Psycholog ma obowiązek udzielić informacji zwrotnej osobie biorącej udział w badaniu diagnostycznym, o ile kontrakt diagnostyczny nie stanowi inaczej. Informacja zwrotna powinna dotyczyć w szczególności wniosków i zaleceń wynikających z podjętych działań psychologicznych w formie dostosowanej do możliwości poznawczych osoby diagnozowanej oraz uwzględniać gotowość przyjęcia przez nią tej informacji. Informacja ta powinna w sposób jasny i logiczny opisywać zasadność wyciągniętych wniosków oraz stopień zaufania co do ich trafności. Unikać należy sformułowań kategorycznych, jeśli w danym przypadku nie ma możliwości postawienia jednoznacznej diagnozy.

Artykuł 13

Psycholog dba o to, aby zgromadzone dane w trakcie badania diagnostycznego były chronione z uwzględnieniem zasad tajemnicy zawodowej. Obowiązek zachowania tajemnicy nie jest ograniczony w czasie.

Artykuł 14

Psycholog stara się, aby udostępnianie danych surowych z badania psychologicznego przekazywane było innemu psychologowi wyłącznie za zgodą osoby diagnozowanej oraz osobom lub instytucji, jeśli to na ich zlecenie przeprowadzono badanie psychologiczne.

Artykuł 15

Udostępnianie danych związanych z prowadzoną diagnozą powinno odbywać się w taki sposób, aby chronić narzędzia diagnostyczne i nie obniżać wartości diagnostycznych używanych metod oraz nie naruszać prawa autorskiego. Psycholog powinien unikać takich działań, których skutkiem może być upublicznienie odpowiedzi diagnostycznych.

Artykuł 16

W sytuacji podejrzenia poważnego zagrożenia życia lub zdrowia osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym psycholog dąży przede wszystkim do ochrony dóbr i praw osobistych osoby diagnozowanej oraz innych zagrożonych osób. Podejmowane przez psychologa działania w tym celu są niezależne od uzyskanej na nie zgody od osoby diagnozowanej i/lub opiekuna prawnego oraz mogą wymagać uchylenia tajemnicy zawodowej.

Artykuł 17

Osoba diagnozowana ma prawo zwolnić psychologa z zachowania tajemnicy o informacji uzyskanej podczas diagnozy psychologicznej, o ile nie dotyczy ona także osób trzecich. Konieczne jest jednak określenie w dokumentacji okoliczności, osób/institucji, którym psycholog może udzielić tej informacji. Psycholog powinien przedstawić osobie diagnozowanej potencjalne konsekwencje wynikające z tej decyzji.

Artykuł 18

Psycholog ponosi odpowiedzialność za diagnozę psychologiczną, realizując zadania diagnostyczne w zespole interdyscyplinarnym. Przede wszystkim dba o nie naruszenie standardów zawodowych w danym obszarze diagnozy psychologicznej i uwzględnienie wyników diagnozy psychologicznej w końcowej diagnozie interdyscyplinarnej.

Artykuł 19

Psycholog nie podważa diagnozy specjalistów z innych dziedzin i nie wypowiada się na temat diagnoz psychologicznych w obszarze, w którym nie ma wystarczających kompetencji.

Artykuł 20

Psycholog stara się poddawać swoją pracę diagnostyczną konsultacji w formie profesjonalnej superwizji diagnostycznej lub superwizji koleżeńskiej, co nie zwalnia go z osobistej odpowiedzialności za podejmowane działania diagnostyczne.

Artykuł 21

Psycholog ma etyczny obowiązek służyć merytorycznym wsparciem innemu psychologowi, gdy się o nie zwróci, a jeżeli nie jest to możliwe, powinien wskazać mu inne dostępne formy takiego wsparcia.

SŁOWNIK GŁÓWNYCH POJĘĆ

Dziecko

Osoba, która nie ukończyła 18 lat i pozostaje pod władzą opiekuna prawnego.

Osoba biorąca udział w badaniu diagnostycznym

Odbiorca uczestniczący bezpośrednio w procesie diagnozowania (osoba pełnoletnia, dziecko, osoba o ograniczonej zdolności do podejmowania autonomicznych decyzji). Równoważnie stosowane określenie w tekście: osoba diagnozowana.

Świadoma zgoda

Zgoda wyrażona przez osobę posiadającą zdolność psychiczną do rozumienia informacji i ich przekazywania oraz podjęcia decyzji odnośnie do swojego udziału w procesie diagnozowania w sposób dobrowolny, na podstawie wystarczających,

zrozumiałych informacji o celu, sposobie i przebiegu badania psychologicznego, jak również potencjalnym dyskomforcie wywołanym działaniem psychologa.

Dane surowe

Dane związane z prowadzoną diagnozą: nagrania i transkrypty wypowiedzi osoby diagnozowanej, wypełnione przez nią formularze testowe, dostarczone przez nią wytwory oraz innego rodzaju aktualne i/lub archiwalne dokumenty osobiste (inaczej: dane pierwotne).

Informacja zwrotna

Informacja ustna lub pisemna o efektach postępowania diagnostycznego odnosząca się do określonego aspektu funkcjonowania osoby biorącej udział w badaniu diagnostycznym udzielana odbiorcy w formie wynikającej z zawartego kontraktu diagnostycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Bogatyńska-Kucharska, A., Sikora, K., Steć, K., Szafranski, M. (2019). Nowelizacja Kodeksu Etyczno-Zawodowego Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. *Psychologa Wychowawcza*, 57(15), 179–187.
- EFPA. (2005). *Metakodeks etyczny*. <https://europsy.pl/meta-kodeks/> [dostęp: 17.02.2023].
- Filipiak, M., Paluchowski, W. J. (2019). Standardy diagnozy psychologicznej – historia powstania. *Testy Psychologiczne w Praktyce i Badaniach*, 2, 1–6.
- Ogólnopolska Sekcja Diagnozy Psychologicznej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. (2018). *Standardy diagnozy psychologicznej*. <https://sekcjadiagnozy.files.wordpress.com/2018/02/nowellizacja-standardc3b3w-ogc3b3lnych-17-02-20181.pdf> [dostęp: 17.02.2023].
- Paluchowski, W. J. (2015). Kompetencje diagnostyczne psychologów. W: M. Filipiak, W. J. Paluchowski, B. Zalewski, M. Tarnowska (red.), *Diagnoza psychologiczna: kompetencje i standardy. Wybrane zagadnienia* (s. 35–56). Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Paluchowski, W. J. (2019). Diagnozowanie i opiniowanie źródłem problemów oraz dylematów etycznych. *Testy Psychologiczne w Praktyce i Badaniach*, 1, 1–21.
- Paluchowski, W. J. (2020). *Dylematy etyczne w diagnozie psychologicznej*. Wystąpienie na Konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Psychologa 2020 w Krakowie. <https://ptp.krakow.pl/wp-content/uploads/2021/01/prof.-W%C5%82adys%C5%82aw-Jacek-Paluchowski.pdf> [dostęp: 17.02.2023].
- Paluchowski, W. J., Wójtowicz, B. (2021). Zmiany Kodeksu Etyki Zawodowej – diagnozowanie. *Testy Psychologiczne w Praktyce i Badaniach*, 1, 21–32.
- PTP. (2018). *Kodeks etyczny psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*. <https://psych.org.pl/dla-psychologow/kodeks-etyczny> [dostęp: 17.02.2023].
- PTP. (1991). *Kodeks etyczno-zawodowy psychologa*. <https://psych.org.pl/o-ptp/wladze/stary-kodeks> [dostęp: 17.02.2023].

- Stemplewska-Żakowicz, K. (2008). *Diagnoza psychologiczna*. Gdańsk: GWP.
- Stepulak, M. (2001). *Tajemnica zawodowa psychologów*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Tarnowski, A. (2020). *Diagnoza i orzeczenie jako ryzyko decyzji psychologicznych*. Wystąpienie na Konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Psychologa 2020 w Krakowie. <https://ptp.krakow.pl/wp-content/uploads/2021/01/prof.-Adam-Tarnowski.pdf> [dostęp: 17.02.2023].
- Wójtowicz, B. (2021). Szczegółowe przepisy etyczne dotyczące diagnozy psychologicznej w II części Kodeksu Etycznego Psychologa PTP – historia dyskusji. *Testy Psychologiczne w Praktyce i Badaniach*, 1, 33–49.
- Wójtowicz, B. (2021/2022). *Szczegółowe przepisy etyczne dotyczące diagnozy psychologicznej w II części Kodeksu etycznego psychologa PTP z dnia 1 października 2020 roku po konsultacjach społecznych*. Prezentacja. Kraków. <https://ptp.krakow.pl/wp-content/uploads/2022/12/Kodeks-PTP.-Diagnoza-z-dn.-1.10.2020-po-konsultacjach.pdf> [dostęp: 17.02.2023].
- Wójtowicz, B. (2022, grudzień). Kodeks Etyki Psychologa – diagnoza psychologiczna. *Biuletyn Oddziału Krakowskiego PTP*, 17–18. https://ptp.krakow.pl/wp-content/uploads/2022/12/Biuletyn.GRUDZIEN%CC%81_2022.pdf [dostęp: 17.02.2023].
- Zespół ds. kodeksu w obszarze diagnozy PTP. (2020). *Szczegółowe przepisy etyczne dotyczące diagnozy psychologicznej II części Kodeksu etycznego psychologa PTP*. https://www.practest.com.pl/files/Diagnoza_psychologiczna_w_II_KEP_PTP.pdf [dostęp: 17.02.2023].